

Det sjunkande antalet partimedlemmar och demokratin

Ann-Kristin Kölln

Förord

2014 års Demokratiutredning har i uppgift att analysera behovet av och utarbeta förslag till åtgärder för att öka och bredda engagemanget inom den representativa demokratin. Utredningen ska även föreslå åtgärder i syfte att stärka individens möjligheter till delaktighet i och inflytande över det politiska beslutsfattandet mellan de allmänna valen. Inom ramen för ovan beskriva uppgifter ska utredningen bland annat analysera formerna för delaktighet och inflytande mellan valen samt identifiera samhällsförändringar som kan påverka det demokratiska deltagandet på sikt.

Ann-Kristin Kölln har skrivit en rapport om de politiska partiernas sjunkande medlemsantal och vad utvecklingen inneburit för partiernas möjligheter att utföra sina grundläggande uppgifter i den representativa demokratin. Ann-Kristin Kölln är doktor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet.

Innehåll

Förord.....	2
Innehåll	3
1 Inledning.....	4
2 Ett sjunkande antal partimedlemskap.....	8
3 Förklaringar till varför medlemsantalen minskar.....	13
4 Vad innebär färre medlemmar för partierna och demokratin?.....	18
4.1 Förändringar i partiernas representativa roll.....	19
4.2 Medlemsbasens storlek och framgångar i val.....	23
5 Partiernas reaktioner på det sjunkande medlemsantalet	27
5.1 Komplexitet.....	28
5.2 Personal	30
5.3 Ekonomi.....	31
6 Partiernas möjliga framtid och förhållandet med samhället	36
Referenser	42

1 Inledning

Det minskande antalet partimedlemmar måste vara anledning till allvarlig oro för nästan alla partiledare. Antalet personer som är medlemmar i Sveriges riksdagspartier minskar enligt partiernas officiella siffror för varje år. Under 2010 hade riksdagspartierna totalt 258 067 medlemmar. Det är en halvering från 1990-talet.¹ Problemet är inte unikt för Sverige. Motsvarande trender kan observeras i flera andra europeiska länder. Utvecklingen drabbar flera olika typer av partier. Politiska partier i nästan alla västerländska demokratier har under de senaste decennierna förlorat medlemmar.

Bristande politiskt intresse kan inte vara roten till problemet. Sedan slutet av andra världskriget har valdeltagandet i europeiska länder varit stabilt och legat runt cirka 80 procent. Motsvarande siffra i Sverige är något högre. Det går inte att skönja någon märkbar nedåtgående trend i valdeltagandet varken i Sverige eller i resten av de europeiska länderna.² Dessutom har antalet sociala rörelser och ideella organisationer ökat. Denna utveckling pekar inte mot någon ökad politisk apati eller ett minskat politiskt deltagande. Inte heller finns det stöd för att partierna saknar medborgarnas förtroende. Enkätundersökningar från 1999 och 2013 visar att svenskarna har en mer positiv attityd till partierna idag än tidigare.³ Enligt en världsomspännande undersökning uppger de flesta medborgarna också att partier är nödvändiga i

¹ Kölln, 2014a.

² Aarts och Wessels, 2005.

³ Erlingsson och Persson, 2014.

demokratin och att de knappast kan föreställa sig hur demokratin skulle fungera utan dem.⁴ I medborgarnas ögon, både i Sverige och i andra länder, spelar politiska partier alltså en central och nästan oersättlig roll i den demokratiska processen.

Trots dessa nationella och globala trender om medborgarnas positiva inställning till partier kvarstår partiernas problem med sjunkande medlemsantal. De flesta partierna ser sig själva som medlemsbaserade organisationer, vars arbete präglas av medlemmarnas åsikter och viljor. Partimedlemmarna uppfyller såväl praktiska som ekonomiska funktioner för partiet, och de utgör också en stor källa till partiernas legitimitet. Hur påverkar det sjunkande medlemsantalet de politiska partierna i deras arbete och organisation?

Även om fenomenet med sjunkande partimedlemskap inte är nytt, är lite känt om hur partierna hanterar denna förändring. Studier i politisk sociologi har gjort rätt så stora framsteg i att förstå och förklara varför antalet medlemmar i partierna sjunker. Andra, enkätbaserade studier, har undersökt hur den kvantitativa förskjutningen i medlemskapet påverkat de kvarvarande partimedlemmarnas sociala representativitet.⁵ Denna rapport syftar dock till att undersöka möjliga effekter av det sjunkande antalet partimedlemmar på partiernas arbete och organisation. Kan partier med färre medlemmar fortfarande fullgöra sina funktioner i den demokratiska processen? Vilka är partiernas strategier för att hantera nedgången i antal medlemskap och hur ser de återstående medlemmarna på partiorganisationernas behov av utveckling?

En cynisk väljare skulle kunna tro att partierna inte alls reagerar på det sjunkande medlemsantalet. Enligt ett sådant synsätt fortsätter partierna helt enkelt att utvidga sin organisation, utan att analysera vilken utveckling som vore mest logisk utifrån demokratiska ideal om exempelvis social eller åsiktsrepresentativitet. En större partiorganisation bidrar inte nödvändigtvis till en mer välfungerande demokrati. Partier som representerar åsikter eller grupper i samhället gör det dock. Cynikern anser kanske till och med att partierna ser medlemmarna som en belastning, och att de därmed är tillfreds med att antalet

⁴ Linz, 2002.

⁵ se Scarrow och Gezgor, 2010; Widfeldt, 1995.

minskar. Detta då medlemmarna kan antas begränsa partiledningarnas makt över politiken genom att kräva att få delta i beslut som rör politik och personal i allt större utsträckning. Dessa analyser stämmer dock inte.

Samtidigt kommer de som tror att minskningen i medlemsantal medfört en total förnyelse av de politiska partiernas relation till medlemmarna också att bli besvikna. Det går inte att visa att partierna bryr sig om sina medlemsantal till den grad att de, för att undvika att förlora kontakten med sina väljare eller befolkningen överlag, har förändrat partiernas organisation i grunden.

I stället fortsätter partierna i Sverige och i Europa att fullgöra sina uppgifter i det demokratiska systemet, men på ett annorlunda sätt än tidigare. Partimedlemmarna skiljer sig från den allmänna befolkningen, men både den sociala representativiteten och åsiktsrepresentativiteten har faktiskt förbättrats under de senaste decennierna. Partierna har förändrats och justerat sitt arbete och sin organisation för att förbli konkurrenskraftiga. Förändringarna i partiernas arbete och organisation visar att partierna svarar på det sjunkande partiantalet på olika sätt, reaktionerna är såväl innovativa som konservativa. Partierna omdirigerar sina resurser, tar avstånd från idén om att vara folkrörelse- eller massmedlemspartier och betonar i stället vikten av att ta hänsyn till väljarna.

Denna rapport presenterar en analys av partiernas förändrade roll i ljuset av det sjunkande antalet partimedlemmar i Sverige och i resten av Europa. Eftersom syftet är att bedöma hur det sjunkande medlemsantalet påverkar politiska partier i allmänhet nämns enskilda partier endast som exempel i rapporten. I det första avsnittet ges en översikt av problemet med det sjunkande antalet partimedlemmar i Sverige och i andra länder. Sedan följer en presentation av några av de strukturella orsakerna till nedgången i medlemsantal. I det tredje avsnittet undersöks hur och i vilken utsträckning effekterna av medlemstappet påverkat partiernas förmåga att leva upp till sina centrala funktioner i demokratin. I avsnitt fyra skiftar fokus från partier som företrädare för väljarna till partier som strategiska aktörer. Där presenteras resultat kring hur partierna reagerat på det sjunkande medlemsantalet. Det sista avsnittet innehåller en sammanfattning, en inblick i vad de återstående partimedlemmarna i Sverige tycker om interndemokratin och en prognos för partiernas möjliga framtid.

Analyserna i denna rapport är baserade på underlag från i huvudsak tre olika källor. Den första är studien Political Party Dataset 1960-2010 som innehåller uppgifter om partiorganisationer från 47 partier i sex europeiska länder (Danmark, Tyskland, Storbritannien, Nederländerna, Norge och Sverige) mellan 1960 och 2010.⁶ Studien innehåller årliga uppgifter om partiernas medlemsantal, ekonomi, personal och graden av byråkratisk komplexitet, dvs. antalet lokalavdelningar. De partier som är del av undersökningen har funnits i det nationella parlamentet i minst tre på varandra följande mandatperioder. Det innebär att de svenska partier som är del av analysen är Centerpartiet, Folkpartiet, Kristdemokraterna, Miljöpartiet, Moderaterna, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Den andra källan är de nationella SOM-undersökningarna. Enkätresultatet från dessa undersökningar presenteras för åren 1986 och 2013.⁷ Den tredje källan är Sveriges första partimedlemsenkät som genomfördes i maj och juni 2015 i samarbete med sju svenska partier (Feministiskt initiativ, Folkpartiet, Kristdemokraterna, Miljöpartiet, Moderaterna, Socialdemokraterna, Vänsterpartiet). Fler än 10 000 svenska partimedlemmar besvarade enkäten.⁸

⁶ Kölln, 2014a.

⁷ Göteborgs universitet, 2014.

⁸ Partimedlemsundersökning, Göteborgs universitets hemsida.

<http://pol.gu.se/partiforskningsprogrammet/Forskning+om+partier/partimedlemsundersokning>

2 Ett sjunkande antal partimedlemmar

Mellan åren 2007 och 2010 förlorade de svenska riksdagspartierna tillsammans cirka 25 000 medlemmar. Vid en första anblick kanske inte detta framstår som en särskilt stor siffra, speciellt då den totala mängden medlemmar är mer än tio gånger så stor. Problemet med nedgången i antalet medlemmar blir dock tydlig över tid. De svenska partierna har nämligen sammantaget nästan oavbrutet förlorat fler medlemmar än de rekryterat under de senaste decennierna.

1983 hade de svenska partierna tillsammans mer än 1,5 miljoner medlemmar.⁹ Socialdemokraterna hade den största medlemsbasen med mer än 1,1 miljoner medlemmar följt av Moderaterna med nästan 138 000 och Centerpartiet med cirka 130 000 medlemmar. I motsats till dessa imponerande siffror hade partierna år 2010 istället omkring 109 000, 47 000 respektive 35 000 medlemmar.¹⁰ Idag omfattar de tre partierna med de största medlemsbaserna endast 2,7 procent av väljarkåren. Med utgångspunkt i att denna siffra tidigare varit 24 procent så är nedgången unik i Europa. Naturligtvis måste nedgången i Socialdemokraternas medlemsbas nyanseras. Partiet avskaffade kollektivanslutningen av i början 1990-talet, vilket automatiskt förde med sig en förlust på mer än 550 000 medlemmar enligt officiell statistik.¹¹

Figur 2.1 och 2.2 visar trenden av sjunkande politiskt medlemskap i partier. Här visas det totala antalet registrerade medlemmar per parti mellan 1960 och 2010. Eftersom

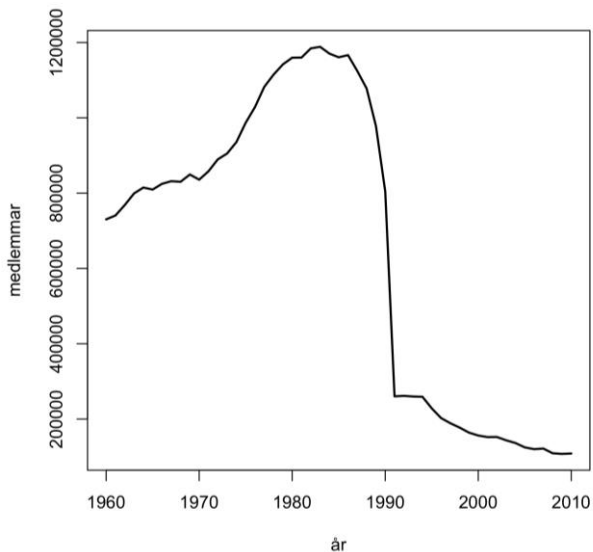
⁹ Kölln, 2014a.

¹⁰ ibid

¹¹ ibid

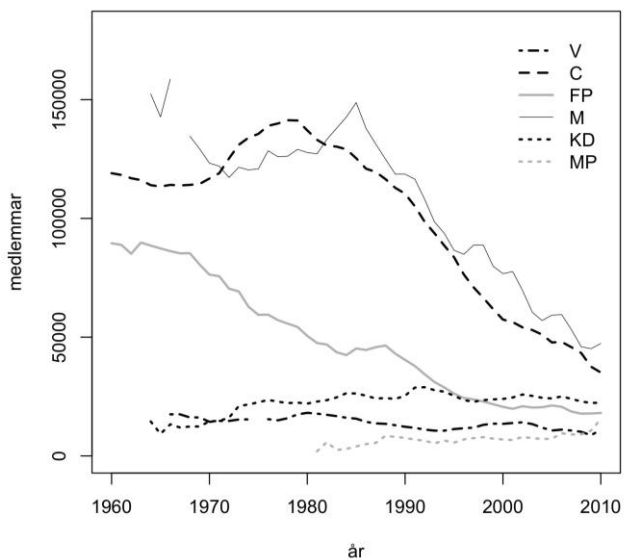
Socialdemokraterna hade en mycket större medlemsbas placeras de separat i den övre figuren.

Figur 2.1. Socialdemokraternas medlemsutveckling

Källa: Erlingsson, Kölln och Öhberg, kommande.

Figur 2.2. Övriga partiers medlemsutveckling

Källa: Erlingsson, Kölln och Öhberg, kommande.

Graferna visar att Socialdemokraterna, Moderaterna och Centerpartiet fram till omkring 1980-talet utgjorde klassiska *catch-all parties*, för vilka bland annat en stor medlemsbas är karakteristiska. Fram till dess kunde partierna regelbundet värva fler medlemmar än vad de förlorade - eller åtminstone behålla sina befintliga medlemsnivåer. Sedan mitten på 1980-talet har de dock, tillsammans med Folkpartiet, konstant förlorat ett stort antal medlemmar.

Däremot visar den nedre figuren också att andra, mindre partier, inte påverkades av sjunkande medlemskap. Med vissa variationer har Kristdemokraterna och Vänsterpartiet kunnat behålla sina medlemmar under de senaste decennierna. Miljöpartiet har under samma tid vuxit. Dessutom har nybildade partier som Feministiskt initiativ och Sverigedemokraterna också ökat sitt medlemskap.¹² Detta betyder att partimedlemskap inte kan anses vara en helt död gren av det politiska deltagandet. Det verkar snarare vara så att medlemmarna idag är mer jämnt fördelade över riksdagspartierna.

Liknande mönster går även att se utanför Sverige. Det genomsnittliga antalet partimedlemmar har minskat även i andra europeiska länder. Precis som i Sverige har det dock visat sig att mindre och yngre partier, liksom de som bygger på nyare ideologier, antingen har ett stabilt antal medlemmar eller till och med ökar.¹³

Det är brukligt att ange partiernas förmåga att värva medlemmar i relativa mått. Det innebär att den totala andelen medlemskap sätts i relation till storleken på väljarkåren.¹⁴ Kvoten uttrycker då andelen partimedlemmar bland den andel av befolkningen som är röstberättigad under ett visst år. Metoden innebär att det går att göra meningsfulla jämförelser över tid, men också mellan länder med olika befolkningsstorlekar. Under 2010 var exempelvis cirka 3,7 procent av den svenska väljarkåren partimedlemmar i något av riksdagspartierna.

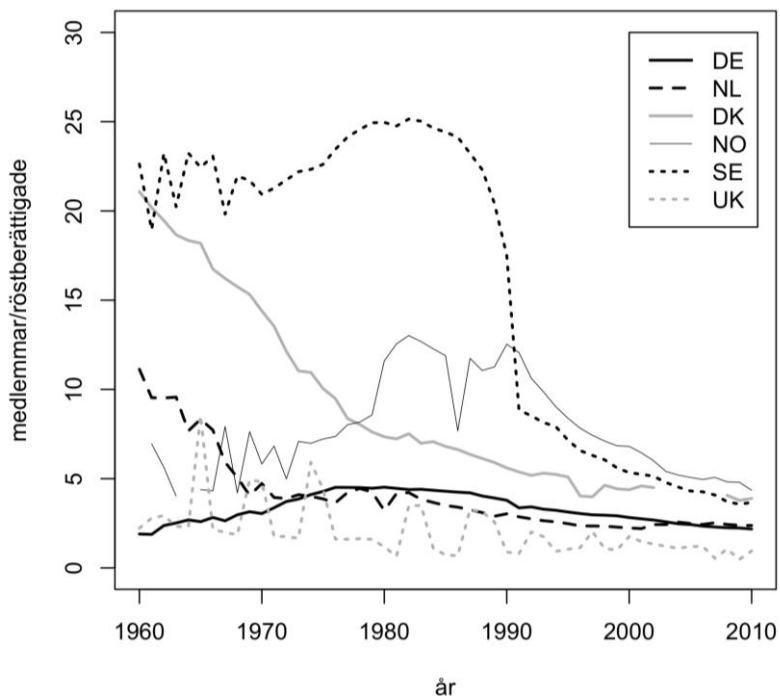
¹² Aylott och Bolin, kommande.

¹³ Kölln, kommande.

¹⁴ Mair och van Biezen, 2001.

Figur 2.3 nedan visar utvecklingen inom det relativa måttet för andelen partimedlemmar, uppdelade per land och under tidsperioden 1960-2010.

Figur 2.3. Andel partimedlemmar bland europeiska väljare 1960-2010

Källa: Kölln, kommande.

Värdena är nästan uteslutande högre i de tre skandinaviska länderna jämfört med i de övriga tre länderna. Figuren visar också att de nordiska länderna drabbats hårdare internationellt sett av nedgången i medlemskapet. Som man kan se var svenska och danska partier de med flest medlemmar i mitten på förra seklet och det är också de som har drabbats hårdast vad gäller medlemstapp i förhållande till väljarkårens storlek. Även de holländska, tyska och brittiska partierna verkar dock ha liknande problem med att locka nya partimedlemmar och behålla befintliga.

Socialdemokraternas förändrade samarbete med de fackliga organisationerna är den främsta anledningen till de svenska partiernas stora medlemsförlust. Det finns dock fler faktorer som

förklarar utvecklingen. Som den föregående diskussionen visar är problemet med medlemsförluster inte isolerat till ett visst parti, en viss politisk kontext eller en viss tidsperiod. Politiska partier i många västerländska demokratier kämpar för att behålla eller rekrytera medlemmar. Figur 2.3 visar att högst 5 procent av de europeiska väljarna varit partimedlemmar under de senaste åren. Det verkar därmed som om tiden för *catch-all partiet* är över, åtminstone beträffande andel anslutna medlemmar av väljarna. Politiska partier som plattformar för politiskt deltagande är inte lika populära som de en gång var.

3 Förklaringar till varför medlemsantalen minskar

Det finns ett antal potentiella förklaringsfaktorer till de lägre medlemskapsnivåerna. På samma sätt som personliga eller partispecifika skäl kan vara anledningar till att en person väljer att bli medlem, kan det också vara den utlösande faktorn för ett avbrutet medlemskap. Den stadigt nedåtgående trenden i antalet medlemmar bland europeiska partier antyder dock att förklaringen i stället går att finna i strukturella förändringar som präglat omvärlden snarare än hos specifika partier eller individer.

När så många partier från olika ideologiska hemvister och länder påverkas på liknande sätt av sjunkande medlemsiffror behövs en mer allmängiltig förklaring. Inom den politiska sociologin har det argumenterats att de västerländska samhällena genomgår en fas av medborgerlig modernisering och individualisering.¹⁵ Det är en effekt av de stora samhällsförändringar som har ägt rum under det senaste seklet. För det första har omvandlingen från en industribaserad ekonomi till en tjänstebaserad sådan resulterat i en stabil ekonomisk tillväxt, bättre arbetsvillkor och en växande välfärdsstat. För det andra har utbildningsnivån ständigt ökat och den sociala rörligheten förbättrats. För det tredje har kvinnors frigörelse och inträde på arbetsmarknaden påverkat människors privatliv. Slutligen har även ny teknik inom kommunikationssektorn, såsom TV och internet, förändrat de sociala relationerna inom och mellan stater. Många upplever exempelvis att den globaliserade och uppkopplade världen gör nationalstatsgränser överflödiga.¹⁶

¹⁵ se Inglehart, 2007.

¹⁶ se Luther och Müller-Rommel, 2002.

Dessa utvecklingsprocesser har påverkat det politiska systemet och dess institutioner. Enligt den s.k. *dealignment thesis*, dvs. tesen om minskad partiidentifikation, är utvecklingen inom dessa sociala, ekonomiska och politiska processer skälet till varför medborgarnas attityder till politiska partier har förändrats, och till varför medborgarna inte längre känner samma tillhörighet till de politiska partierna.¹⁷ Förändringar i medborgarnas livsmiljö och livsmönster har inneburit ett skifte i politiska värderingar.¹⁸ Ett exempel på detta är att västeuropeiska medborgare idag sällar sig till mer post-materialistiska värderingar gällande bland annat miljöhänsyn, kärnkraftsmotstånd samt ökat stöd för feminism.

Samtidigt, och eventuellt i relation till utvecklingen som beskrivits ovan, visar enkätdata också en minskad betydelse av religion och en försvagning av sociala band utifrån vänsterhögerorienteringen.¹⁹ Då medborgare nuförtiden är bättre informerade om politiska frågor och mer utbildade i allmänhet ökar kravet på inflytande i den demokratiska processen. Detta står i kontrast till det representativa systemet genom vilket medborgarna får delta i en demokratisk omröstning vart fjärde år.²⁰ Alla dessa förändringar på individ- och samhällsnivå har haft en djupgående inverkan på de politiska partierna och deras roll som länk mellan samhälle och stat. Utvecklingen för med sig åtminstone sex utmaningar för partierna och deras arbete:

1. **Den minskade partiidentifieringen har resulterat i en ökad väljarrörlighet.** Över tid har medborgarna blivit mindre bundna till bakgrund och social klass. Det har gjort dem mindre benägna att hålla fast vid ett parti, vilket exemplifieras genom ökad väljarrörlighet och minskad partiidentifiering.²¹ Till följd av detta har partiernas stabila medlemsbas urholkats. Medborgarnas beslut om vilket parti de ska rösta på har också skjutits fram över tid. Detta har fått konsekvenser för partiernas valrörelser. Partierna kan inte förlita sig på en stabil väljarbas utan måste kämpa in i det sista om medborgarnas röster. Det

¹⁷ Beck, 1984; Dalton et al., 1984; Inglehart, 1990.

¹⁸ Dalton, 2006; Inglehart, 2007; Klingemann, 1995.

¹⁹ Luther och Müller-Rommel, 2002.

²⁰ Dalton, 2006.

²¹ Dalton et al., 2002: 28, 31.

har gjort att valkampanjerna blivit mer professionella och kapitalintensiva.²² En minskad medlemsbas har också påverkat partiernas organisation. Partierna har generellt färre volontärer för kampanjer och liknande idag samt färre stabila väljare att lita på och lägre inkomster från medlemsavgifter.²³

2. Framväxten av nya partier med andra politiska värderingar.

Partier grundade innan andra världskriget representerar generellt perspektiv som följer av de klassiska sociala klyftorna (dominerande kultur kontra minoritetskultur, kyrkan kontra staten, jordbruksekonomi kontra industriekonomi och arbete kontra kapital), som introducerats av Lipset och Rokkan.²⁴ I och med framväxten av de nya postmateriella värderingarna hos befolkningen växte en ny grupp av väljare fram som de gamla partierna hade svårt att fånga upp genom sina befintliga partiprogram. En kortsiktig konsekvens av de nya värderingarna är den ökade väljarrörligheten, dvs. att väljarna tenderar att rösta på olika partier i olika val. En mer bestående konsekvens är framväxten av nya partier.²⁵ Det är särskilt de gröna partierna, varav de flesta etablerade sig under 1970- och 80-talen, som representerar postmaterialistiska värderingar. Med tiden har gröna partier långsamt utökat sin väljarbas. Idag är de en ständig utmanare till de etablerade och traditionella partierna i många länder.

3. Fler arenor för politiskt engagemang utmanar partiernas attraktionskraft.

Traditionellt sett har partierna inte bara organiserat politiken utan också till viss del allmänheten.²⁶ Innan den masskommunikation som möjliggjorts av internet utvecklats fyllde de politiska partierna en roll som plattform för politiskt intresserade medborgare. Partimedlemskap var ett redskap för dessa medborgare att hålla sig informerade, men även ett verktyg för att kunna delta i politiken. Som en följd av spridningen av masskommunikationsverktyg och de ökade utbildningsnivåerna har partierna inte längre en exklusiv tillgång

²² Bengtsson et al., 2014.

²³ Kölln, 2014b.

²⁴ Lipset och Rokkan, 1967: 14.

²⁵ Dalton et al., 1984.

²⁶ Gunther och Diamond, 2001.

till politisk information och engagemang.²⁷ Istället kan medborgarna få information om och engagera sig i politiken självständigt och oberoende av partierna. Attraktionskraften i partimedlemskapet har också minskat på grund av politiska skäl. I de flesta västeuropeiska länder har valutgången blivit mer osäker med åren då ett större antal partier kämpar om rösterna.²⁸ Fler partier innebär ökade valmöjligheter, men det kan också göra att alternativen blir mer otydliga.

4. **Masskommunikation gör att partierna inte länge behöver medlemmar som kommunikatörer.** I och med internet har hastigheten i informationsspridningen och kommunikation ökat snabbt. Detta står i kontrast till det traditionella sättet att kommunicera politiskt. Tidigare fick många partier förlita sig på antingen nyhets-spridning från person till person eller genom den interna partipressen i form av nyhetsbrev för interna syften.²⁹ I sin externa kommunikation höll partier traditionellt presskonferenser eller spred pressmeddelanden. Dessa metoder framstår idag som mindre lämpliga verktyg för att mobilisera och upprätthålla politiskt stöd, framför allt eftersom de är för långsamma.³⁰ I ljuset av snabba och effektiva kommunikationsverktyg efterfrågar partikommunikationen - internt och externt - uppdateringar och justeringar för att hålla jämna steg med omvärlden. De politiska partierna är mycket aktiva på sociala medier idag. Sådan politisk kommunikation kräver inte medlemmarna som kommunikatörer.
5. **Tydligare krav på ökad interndemokrati inom partierna.** Som tidigare nämnts har samhällsförändringar på makronivå påverkat medborgarnas värderingar och krav. Medborgarna har bland annat blivit mycket mer engagerade i politiken genom nya engagemangsformer, bortom de traditionella institutionerna, under de senaste decennierna. Detta är tydligt i och med ökningen av antalet enfrågerörelser. Västeuropéer – både medborgarna i allmänhet och de som är anslutna till partier – kräver i allt större utsträckning inflytande i de politiska

²⁷ Luther och Müller-Rommel, 2002.

²⁸ Dalton et al., 2002: 32.

²⁹ Webb, 2002.

³⁰ Luther och Müller-Rommel, 2002.

beslutsprocesserna.³¹ Detta är dock i strid med partiernas traditionellt hierarkiska interna struktur, där besluten fattas av en liten styrande elit i toppen.³² Vanliga medlemmar har traditionellt sett ofta en begränsad beslutanderätt när det gäller nationella frågor, nominering av kandidater och val av ledare.³³ Utvecklingen med ökade krav från medlemmarna utmanar partiernas interna struktur, och tvingar dem att begränsa elitens makt över beslutsfattandet.³⁴ Partieliten kan, till exempel, dela beslutsfattningen för riksdagskandidater med medlemmar och införa olika steg där båda medlemmar och eliten har en röst.

6. **Förändrade ekonomiska förutsättningar.** Svagare länkar till andra organisationer och mindre permanent stöd från medborgare utmanar partiernas finansiella struktur. Med färre och svagare länkar till exempelvis fackföreningsrörelsen, får politiska partier också mindre stöd från dessa på ett ekonomiskt plan.³⁵ Ett sjunkande antal medlemmar innebär också lägre intäkter genom medlemsavgifter.³⁶ Samtidigt, och som har nämnts tidigare, har kampanjarbetet blivit mer kapitalintensivt och därför blivit mer resurskrävande. De parallella utvecklingarna av osäkra inkomstkällor men expanderande utgifter förorsakar stora problem för partiernas finansiering.

Som framgår av denna korta översikt utmanas västeuropeiska partier av såväl ekonomiska och sociala som politiska förändringar på mikro- och makronivå. Att medborgarna fortfarande finner det svårt att föreställa sig politik utan partier visar dock att partierna har anpassat sig till dessa förändringar, och har behållit sitt inflytande under denna hela period.³⁷

³¹ Dalton, 2006; Webb, 2002.

³² Scarrow et al., 2000.

³³ ibid

³⁴ ibid

³⁵ Allern et al., 2007.

³⁶ Luther och Müller-Rommel, 2002.

³⁷ se Dalton och Weldon, 2005.

4 Vad innebär färre medlemmar för partierna och demokratin?

Partiernas sjunkande medlemsantal innebär inte nödvändigtvis att de inte lyckas fylla sin funktion i demokratin längre. Inställningen till behovet av medlemmar varierar mellan olika partier. Vissa partier, såsom det nederländska Frihetspartiet (PVV), verkar exempelvis inte vilja ha partimedlemmar alls. I fallet med PVV är partiledaren Geert Wilders faktiskt den enda medlemmen. Trots denna ovanliga partiorganisation har partiet firat ett antal framgångar under de senaste åren. Detta föranleder frågan om hur viktiga partimedlemmar egentligen är för de politiska partierna och partiernas funktion i demokratin.

Vad de politiska partierna har för funktioner i demokratin är något som har diskuterats sedan deras uppkomst. Forskningslitteraturen om partiernas funktioner visar att det knappast finns någon roll som partierna inte har spelat.³⁸ Richard Gunther och Larry Diamond³⁹ har fastställt ett antal gemensamma nämnare som utmärker partiernas funktion i förhållande till staten och det civila samhället. De omfattar följande: nominering av kandidater, mobilisering vid val, strukturering av politik, åsiktsrepresentation, aggregering av intressen, regeringsbildning samt social integration. Partierna möjliggör en kanalisering av medborgarnas intressen, åsikter och viljor vilket är nödvändigt för att länken mellan folkviljan och politiska beslut ska vara framgångsrik. Det är denna förmedlande roll som gör partiväsendet så värdefullt för medborgarna och demokratin.

³⁸ Schmitter, 2001.

³⁹ Gunther och Diamond, 2001: 7.

Partiernas medlemmar kan stärka den förmedlande rollen på ett antal olika sätt. De kan exempelvis förbättra ett partipolitiskt program eller partiets åsikt, social och geografisk representativitet genom att vara partiets ögon och öron på gräsrotsnivå.⁴⁰ Genom att vara en informationskanal mellan partierna och medborgarna ger medlemmarna partieliten en föraning om vad medborgarna efterfrågar från sina beslutsfattare. Detta värdefulla arbete, medvetet eller omedvetet, kan göra partierna mer uppmärksamma på medborgarnas önskemål. Dessutom fungerar denna kommunikationskanal även i motsatt riktning. Medlemmar kan kommunicera, förklara och försvara partiets ställning inför utomstående och på så vis påverka väljarnas politiska ståndpunkter. Genom att vara informationskanaler för de väljarnas och partiernas politiska ståndpunkter närmare varandra.⁴¹

4.1 Förändringar i partiernas representativa roll

Medlemmarna fyller som länk mellan medborgare och politiska beslutsfattare åtminstone två viktiga roller som vi kan mäta: de representerar och mobiliserar den övriga befolkningen. Tidigare studier som undersökt deras roll att representera medborgarna tar vanligtvis hänsyn till två olika typer av representativitet: social representativitet och åsiktsrepresentativitet. Social representativitet handlar om hur väl de sociala egenskaperna hos partimedlemmarna stämmer överens med den övriga befolkningens. Åsiktsrepresentativitet handlar istället om hur väl befolkningens politiska åsikter är representerade i partiet.⁴² Om medlemmarna är så pass viktiga för partiernas förmedlande roll eller arbete att representera åsikter och grupper som litteraturen antyder, bör en förlust av medlemmar också innebära att de återstående blir mindre representativa för väljarna.⁴³ Därför är det av intresse att jämföra svenska partimedlemmarnas sociala egenskaper och politiska attityder mot den övriga befolkningens egenskaper och politiska attityder över tid.

⁴⁰ se Katz, 1990; Scarrow, 1996, 2000.

⁴¹ Scarrow, 1996; Scarrow och Gezgor, 2010.

⁴² Scarrow och Gezgor, 2010; Widfeldt, 1995, 1997.

⁴³ Scarrow, 2000: 83; Scarrow och Gezgor, 2010.

I denna studie undersöker jag i vilken grad partimedlemmar idag är mer eller mindre representativa för den allmänna befolkningen i Sverige utifrån ett antal sociodemografiska profiler.⁴⁴ För att kunna göra detta jämför jag medlemmars och icke-medlemmars egenskaper under åren 1986 och 2013 med hjälp av data från SOM-undersökningarna.⁴⁵ Mer specifikt jämför jag de två grupperna utifrån kön, ålder, samhällsklass, yrke, utbildning, inkomst, livsmiljö, och politiska attityder. Förväntningen är att representativiteten hos partimedlemmarna har minskat, eftersom det totala antalet partimedlemmar i Sverige har sjunkit drastiskt från mer än 1,5 miljoner (1986) till mindre än 250 000 (2013). Resultaten visas nedan i Tabell 4.1.

⁴⁴ Analysen inspireras av Widfeldt 1997.

⁴⁵ Göteborgs universitet, 2013.

Tabell 4.1 Jämförelse mellan medlemmar och ickemedlemmar åren 1986 och 2013

		1986		2013	
		Ej		Ej	
		Medlemmar	medlemmar	Medlemmar	medlemmar
<i>Kön</i>	Kvinna	48,1	49	45,8*	52*
	Man	51,9	51	54,2*	48*
<i>Ålder</i>	16-19	6,5	8,3	4,6	4,1
	20-29	9,7*	22,2*	7,3	10,9
	30-39	13*	18,9*	8,5	12,5
	40-49	20	19,4	13,4	18,2
	50-59	19,5	14,8	14,8	18,1
	60-69	20*	11,7*	23,1	20,6
	70+	11,4*	4,6*	20,7*	12,1*
	(80+)			7,5	3,4
<i>Subjektiv</i>	Arbetarhem	48,2	51,3	36,5*	42,1*
<i>Samhällsklass</i>	Jordbrukarhem	13*	2,6*	5,8	2,9
	Tjänstemannahem	18,7*	27,4*	34,4	36,7
	Högre tjänstemannahem/ Akademikerhem	11,9	10	12,6	9,8
	Företagarhem	8,3	8,6	10,8	8,5
<i>Utbildning</i>	Max. grundskola	40,9*	32,2*	16,7	17
	över grundskolan men ej högskolan	47,8	51,8	40,7	43,7
	Högskolestudier	11,3	16,1	42,6	39,3
<i>Livsmiljö</i>	Landsbygd	32,1*	15,4*	19,4	14,7
	Mindre tätort	37,8	39,2	19,4	18,8
	Stad eller större tätort	21,9*	32,4*	46,4	49,3
	Stockholm, Göteborg, Malmö	8,2	13	14,9	17,2
<i>Subjektiv</i>	Klart till vänster	21,2*	10,9*	27*	10,7*
<i>Pol. attityd</i>	Något till vänster	24,4	22,3	19,7	22,7
	Varken till vänster eller höger	20,7*	34,6*	18,4*	30,8*

	Något till höger	21,2	25	20,9*	26,5*
	Klart till höger	12,4*	7,2*	14	9,3
<i>Hushållets</i>	<60000	11,6*	6,4*		
<i>Bruttoinkomst</i>	61-90000	14,2	10,9		
	91-120000	12,6	16,7		
	121-150000	17,9*	12,5*		
	151-180000	8,9	13,4		
	181-210000	15,3	14,9		
	211-240000	6,8	9,8		
	241-270000	5,8	5,1		
	> 270000	6,8	10,4		
	< 100,000			4,1	4,3
	101-200,000			11,8	10,1
	201-300,000			13,1	13
	301-400,000			15,4	15,1
	401-500,000			13,1	12
	501-600,000			12,1	10,4
	601-700,000			8,7	10,5
	701-800,000			8,2	8,5
	801-900,000			5,9	5,7
	901-1,000,000			1,3	3,6
	1,001-1,100,000			1,8	1,8
	> 1,100,000			4,4	4,9

Kommentar: 1986: Partimedlemmar (N=197) och ickemedlemmar (N=1374)

2013: Partimedlemmar (N=407) och ickemedlemmar (N=5760)

* ** statistisk signifikant på konventionella nivåer.

Källa: Riks-SOM

Sammanställningen visar fördelningen av partimedlemmar och icke-medlemmar per kategori under respektive år. De grupper som var underrepresenterade bland partimedlemmarna år 1986⁴⁶ var följande: unga (20-29 år), personer från tjänstemannahem, personer boende i en stad eller större tätort samt personer utan särskild politisk inriktning eller med åsikter något till höger. De grupper som var överrepresenterade bland partimedlemmarna år 1986 var: äldre (60+), personer från jordbrukshem, personer med lägre utbildning (högst grundskola), personer i hushåll med lägre

⁴⁶ Det vill säga på konventionella nivåer av statistisk signifikans (** i tabellen).

(<60.000) eller mellannivå (121,000-150,000) på årsinkomsten, boende på landsbygden och slutligen personer med en politisk attityd klart till vänster eller klart till höger. Inga skillnader uppmättes inom kategorin könstillhörighet under år 1986.

Undersökningen från 2013 visar dock på signifikanta skillnader mellan könen. Män är överrepresenterade och kvinnor underrepresenterade. Enligt undersökningen är endast 46 procent av medlemmarna kvinnor. Utöver kön återfinns statistiskt signifikanta skillnaderna endast i kategorierna rörande ålder, yrke och politiska attityder. Personer från arbetarhem och personer utan särskild politisk inriktning samt de som är något till höger är underrepresenterade. Utöver män är personer över 70 år och personer med politiska åsikter tydligt till vänster överrepresenterade bland partimedlemmarna.

Enligt de flesta indikatorerna är dagens partimedlemmar mer representativa för den allmänna befolkningen än vad partimedlemmarna var år 1986. Resultaten från de båda undersökningarna visar således att den sociala och politiska representativiteten bland medlemmarna sammantaget inte har försämrats över tid trots att antalet svenska partimedlemmar kraftigt har sjunkit.⁴⁷

4.2 Medlemsbasens storlek och framgångar i val

I ett andra steg i analysen bedöms partimedlemmarnas möjligheter att mobilisera allmänheten. Om partimedlemmarna är en så viktig kanal mellan medborgare och partier eller politiska eliter som litteraturen föreslår borde det gå att se ett samband mellan antal medlemmar och partiernas valframgångar. Med andra ord vilken effekt har sjunkande medlemssiffror för partiernas framgång på valdagen? Svaret på denna fråga är inte bara relevant för att bedöma hur nedgången i medlemskap påverkar partifunktioner utan också för att utvärdera betydelsen av denna förlust för partiernas möjligheter att vinna val.

⁴⁷ Widfeldts (1997) analys av sociala representativitet mellan 1960 och 1997 visar positiva trender för kön och klass och mindre representativitet för ålder och utbildning.

I denna analys används information om riksdagspartiernas partimedlemskapsnivåer mellan 1960 och 2010 i kombination med hur stor andel av rösterna respektive parti fått i riksdagsvalen. Det finns ett antal faktorer utöver ett partis mobiliseringskraft som antas påverka ett valresultat, s.k. kontextuella faktorer, som analysen också tar hänsyn till, exempelvis tillståndet i ekonomin. Den ekonomiska tillväxten året före valet utgör en allmän indikator för ekonomin. Hänsyn tas även till om ett parti suttit i regeringsställning eller inte samt om ett parti innehaft statsministerposten. Dessa faktorer har en betydande plats i litteraturen om *economic voting*, och har bekräftats ha effekt för partiernas valframgångar.⁴⁸ Etablerade partier belönas ofta för ekonomisk tillväxt, men straffas för ekonomisk tillbakagång. Väljarna tenderar även att ställa statsministerns parti, dvs. det regeringsbärande partiet, till svars för ekonomiska förhållanden. Av denna anledning finns en interaktionseffekt mellan den ekonomiska variabeln och variabeln för statsministers parti i analysen. Tabell 4.2 visar resultaten.

⁴⁸ se Hooghe och Dassonneville, 2014.

Tabell 4.2 Effekter av medlemskap på valresultat 1960-2010

	Oberoende variabel	Beta	Förklarad varians
<i>Modell 1</i>	Ekonomisk tillväxt	-0,25	43 %
	Regeringsställning	0,10	
	Statsministerpost	0,52	
	Ekonomisk tillväxt *	0,33	
	Statsministerpost		
<i>Modell 2</i>	Ekonomisk tillväxt	0,29	72 %
	Regeringsställning	0,04	
	Statsministerpost	0,31	
	Ekonomisk tillväxt * Statsministerpost	-0,37	
	Medlemmar	0,70	
<i>Modell 3</i>	Skillnad (medlemmar)	1,24	26 %
	Tid	0,18	
	Skillnad * Tid	-0,98	

Modell 1 demonstrerar resultaten från en basmodell som bara innehåller de kontextuella faktorer som förklarar de svenska partiernas valresultat mellan 1960 och 2010. Att vara det parti som innehar statsministerposten har den starkaste positiva effekten på valresultatet. De kontextuella faktorerna förklarar tillsammans cirka 40 procent av variationen i svenska partiernas valresultat mellan 1960 och 2010.

Modell 2 fångar även medlemskap per parti, uppmätt i relationen till antalet svenska väljare. Som förväntat har antalet medlemmar en positiv effekt på valresultatet. Resultaten visar att en ökning av medlemskvoten med en enhet ökar ett partis valresultat med 0,7 procentenheter. Av större relevans för denna undersökning är dock att medlemsantalet enligt modellen ökar andelen förklarande varians i valresultatet med cirka 30 procentenheter. Detta innebär att medlemantalet kan förklara cirka 30 procent av ett partis valresultat. Det innebär att antalet medlemmar enligt denna undersökning har en betydande inverkan på ett partis valframgångar över en längre tid.

I vilken utsträckning kan skillnaden i medlemsantal förklara skillnaden i valresultatet från ett val till nästa? För att kunna

besvara detta beräknades skillnaderna i medlemsstorlek och valresultat mellan valen och per parti. Dessa två mått har en korrelation av 0,30 och de delar därmed en måttlig positiv relation. En större förlust i medlemsbasens storlek är således förknippad med en större förlust i valresultatet.

Resultaten ovan och de tidigare nämnda rönen om storlekens inverkan på valresultatet tyder på att effekterna av medlemsstorleken på valresultatet har minskat över tid. Modell 3 bekräftar det för tidsperioden 1960-2010 då koefficienten på interaktionseffekten är negativ. Detta betyder att sambandet mellan medlemsantalet och valutgången från ett val till nästa var starkare förr. Studien visar således att medlemsantalet har en positiv och betydande effekt för ett partis valframgångar, men att relationen har försvagats med tiden.

Även om medlemmarnas mobiliserade roll har minskat över tid är valdeltagandet fortsatt högt i Sverige.⁴⁹ Det tyder på att partierna trots medlemstappet fortfarande kan uppfylla sin valmobiliserande funktion.

På det hela taget innebär dessa resultat att även om de svenska partierna drabbats av en medlemskris, som tar sig uttryck genom ett sjunkande antal partimedlemmar, så lyckas de fortfarande uppfylla viktiga funktioner i den representativa processen. De är fortfarande en kanal mellan väljare och politiska eliter, på vissa sätt mer tydligt idag än på 1980-talet. Både den sociala och åsiktsrepresentativiteten bland partimedlemmarna är bättre idag än på 1980-talet. Dessutom finns det ett tydligt och positivt samband mellan storleken på medlemsbasen och de politiska partiernas framgång på valdagen. Då partimedlemskap kan förklara mellan 25 och 30 procent av partiernas valresultat är en stor medlemsbas en bra långsiktig investering. Nedgången i medlemskap har påverkat partiernas funktioner i demokratin, men inte i den utsträckningen att de tvingats återuppfinna sig själva. Istället har de utvecklats och anpassat sig till de nya förhållandena.

⁴⁹ International IDEA, 2014.

5 Partiernas reaktioner på det sjunkande medlemsantalet

Generellt sett är det möjligt att skilja mellan s.k. ”konservativa” och ”innovativa” reaktioner från företag eller organisationer när de står inför en stor utmaning.⁵⁰ Med en konservativ organisatorisk reaktion avses en strategi inriktad på överlevnad genom att ”frysa” situationen. Istället för att experimentera med nya tillvägagångssätt ökar fokuseringen på befintliga rutiner och användandet av de redan etablerade vägarna till framgång. Enligt detta synsätt skulle partiorganisationerna reagera på nedgången i medlemsantalet genom att skära ner på organisationens storlek och göra arbetet mer effektivt. Befintliga strukturer förbättras och effektiviseras enligt denna strategi genom mindre personal och en enklare organisation.

Den innovativa reaktionen innebär det motsatta. Behovet att agera gör att organisationen undersöker och testar nya och kreativa tillvägagångssätt. I fallet med de politiska partierna betyder det att ett sjunkande antal medlemmar gör dem benägna att öka sin organisatoriska storlek, spendera mer pengar, sysselsätta mer personal samt stärka sin lokala närvaro. Alla dessa åtgärder kan betraktas som satsningar för att motverka eller vända en nedåtgående trend i antal anslutna medlemmar.

Både konservativa och innovativa reaktioner kan resultera organisationens överlevnad och, i detta fall, valframgångar. För att kunna fastställa vilken strategi som har dominerat bland de 47 partierna under de senaste 50 åren har partiorganisationerna

⁵⁰ Mone, McKinley och Barker, 1998.

bedömts utifrån deras agerande inom följande områden: komplexitet, personal och ekonomi.⁵¹

5.1 Komplexitet

Den organisatoriska eller byråkratiska komplexiteten i en partiorganisation speglar ofta det egna landets hierarkiska organisation. Många svenska partier har t.ex. kontor på såväl nationell som regional eller lokal nivå. Denna vertikala organisationsstruktur återfinns även i andra europeiska länder och den avspeglar vanligtvis respektive statsstruktur.

Partiorganisationerna omfattar också en horisontell struktur som rör partiets spridning i landet. Den horisontella strukturen brukar variera mycket mer än den vertikala utifrån partiets önskemål och vad organisationen har råd med. Ett sätt att mäta en partiorganisations horisontella komplexitet är att räkna antalet lokalavdelningar per kommun. Mängden lokalavdelningar säger något om hur väl representerat ett parti är rent organisatoriskt i en kommun. Ett större antal kontor eller lokala avdelningar indikerar att partiet har en starkare förankring i samhället.⁵²

Antalet lokala kontor varierar mycket mellan olika partier i Sverige. Socialdemokraterna uppgav t.ex. år 2010 att de hade totalt 3 112 lokala partiorganisationer medan Moderaterna och Folkpartiet hade omkring 500 respektive 290 lokalföreningar i samma år.⁵³ Skillnaderna i lokal närvaro avslöjar ett intressant mönster när storleken på partiernas medlemsbas beaktas. År 2010 hade ett genomsnittligt Socialdemokratiskt lokalkontor cirka 35 partimedlemmar. Motsvarande siffror för Moderaterna och Folkpartiet var 95 respektive 62 medlemmar.

Mängden lokalkontor säger också något om partiernas organisatoriska prioriteringar. Folkpartiet hade i genomsnitt ett lokalkontor i varje kommun år 2010, medan Moderaterna hade 1,7 och Socialdemokraterna 10,7 kontor per kommun. Detta tyder på att Socialdemokraterna starkare betonade sin lokala närvaro under 2010 jämfört med Moderaterna och Folkpartiet.

⁵¹ För exakt information, se Kölln, 2014b.

⁵² Kölln, 2014b.

⁵³ Kölln, 2014a.

Lokala kontor fyller en funktion genom att erbjuda medborgarna en första kontakt med politiken, antingen som informationskanal eller genom att vara vägen in i ett nytt engagemang. I allmänhet utgör de den första institutionella möjligheten till en personlig kontakt mellan partier och väljare. I de flesta partier organiseras dessutom medlemskapet fortfarande på lokal nivå. Många lokala avdelningar är också ansvariga för partiernas kampanjer under valrörelsen.⁵⁴ Det lokala partikontoret och dess medlemmar kan vara till stor hjälp för att organisera och genomföra en politisk kampanj. De aktiva medlemmarna hjälper ofta till med att sätta upp affischer och att prata med folk på gatorna. Huruvida ett parti upplevs vara närvarande på en ort är troligtvis också relaterat till antalet lokala föreningar och hur dessa är distribuerade.⁵⁵ Det finns dock andra sätt, så som uppmärksamhet i media, som troligtvis är mer effektiva för att skapa en starkare upplevd närvaro. Trots detta kan partierna besluta att inte utöka sin lokala närvaro, bl.a. på grund av kostnader, exempelvis lokalhyra.

Antalet lokalkontor per kommun har förändrats mycket under de senaste femtio åren i Europa. Jämför man medelvärdena bland partiorganisationerna i de sex europeiska länderna för 1960-talet och 2000-talet ser man en tydlig negativ trend. Partierna hade i genomsnitt 2,55 kontor per kommun under 1960-talet men bara 1,57 lokalkontor per kommun på 2000-talet. Detta motsvarar en genomsnittlig minskning på cirka 39 procent av lokalkontoren.

Hur ser relationen ut mellan partiernas förändrade lokala organisering och det sjunkande medlemsantalet? Statistiska körningar visar att det finns ett samband mellan sjunkande medlemssiffror och partiernas horisontella organisering. Ju färre medlemmar ett parti registrerade under perioden 1960-2010, desto färre lokalkontor hade partiet.⁵⁶ Utvecklingen mot färre lokalkontor kan därmed ses som en direkt reaktion på nedgången i medlemskap. Detta tyder på att partierna överlag har reagerat på nedgången i medlemskap genom att minska den organisatoriska komplexiteten.

⁵⁴ Scarrow, 2000.

⁵⁵ Jun, 2010; Wiesendahl, 1998.

⁵⁶ Kölln, 2014b.

Därmed uppvisade partierna i allmänhet ett konservativt reaktionsmönster inom detta område, förmodligen som en form av överlevnadstrategi. Möjligen kan dock denna organisatoriska reträtt från den lokala arenan förstärka nedgången i partimedlemsantal i det långa loppet, och därmed skapa en ond spiral. Ett minskat antal partikontor på lokal nivå innebär färre möjliga vägar för medborgarna att engagera sig politiskt. Idag kan politiskt intresserade medborgare alltså behöva vända sig till en högre organisatorisk enhet än tidigare, alternativt närma sig ett lokalt kontor som kan vara placerat längre bort, om de vill ta steget in i politiken. Inget av alternativen är idealiska om syftet är att öka det politiska deltagandet.

5.2 Personal

Det centrala partikontorets personal fyller ett antal viktiga funktioner. De har administrativa uppdrag, förbereder partiets valkampanjer, styr partiets finanser, organiserar evenemang och ger de förtroendevalda politisk rådgivning. De genomför politiska mål och strategier och för därmed partiets utveckling framåt. Utan personalens kunskap, idéer och närvaro kan partiet inte reagera på ett adekvat sätt gentemot de samhällsomdanande utmaningar som tidigare nämnts. Samtidigt måste antalet anställda sättas i relation till vad som är effektivt och ekonomiskt hållbart.

Antalet anställda i partiet kan ge en indikation på partiets nivå av professionalisering. Ju fler anställda ett parti har på sitt huvudkontor, desto större är sannolikheten att partiet är professionellt organiserat, då fler anställda ofta tyder på en högre grad av specialisering.⁵⁷ Det är i övrigt svårt att mäta om de anställda i partiorganisationerna är specialutbildade, och i så fall i vilken utsträckning.

Antalet anställda har ökat över tid. I Vänsterpartiet ökade t.ex. huvudkontorets personal från fem personer år 1969 till 23 år 2010. Centerpartiet utvidgade under samma tid antalet anställda från 13

⁵⁷ Dalton och Wattenberg, 2000; Farrell och Webb, 2000; Webb och Kolodny, 2006

till 57.⁵⁸ Utvecklingen har varit densamma i de andra partierna. Det har således blivit vanligare att arbeta med politik.

Om vi lyfter blicken till den europeiska nivån kan vi bekräfta att utvecklingen är generell för de västeuropeiska partierna. Antalet anställda på huvudkontoren har i genomsnitt ökat med 309 procent mellan 1960-talet och 2000-talet. Medan huvudkontoren i genomsnitt hade cirka 2,7 anställda per 10 000 medlemmar under 1960-talet hade de cirka 11,2 anställda per 10 000 medlemmar under 2000-talet. Att som ovan beakta medlemsbasens storlek i relation till storleken på personalstyrkan är nödvändigt för att kunna jämföra mindre och större politiska partier. Metoden synliggör dock inte antalet anställda i relation till det samlade antalet partimedlemmar. Att antalet anställda rent faktiskt har ökat bekräftas dock av de siffror som redovisats ovan från den svenska och europeiska kontexten.

De personalrelaterade förändringarna behöver inte vara en reaktion på ett sjunkande medlemsantal. Det kan istället vara så att partierna har blivit mer professionella i allmänhet och att nedgången i antalet medlemmar varit en parallell utveckling. Statistiska undersökningar visar dock att det sjunkande antalet medlemmar i partierna har resulterat i fler anställda⁵⁹ och det är en logisk utveckling. Med färre medlemmar behöver det arbete som tidigare utförts av frivilliga medlemmar utföras av avlönad personal. Sambandet mellan en nedgång i antalet medlemmar och en ökning av personalstyrkan tyder på att partiorganisationerna i Europa har använt sig av en innovativ åtgärdsstrategi inom detta område. Genom att ersätta ideella medlemsinsatser med arbete utfört av avlönad personal har partierna lyckats fortsätta med sin verksamhet och de funktioner i demokratin som har beskrivits ovan.

5.3 Ekonomi

De politiska partiernas finansiella medel möjliggör ett organiserat partiarbete. Antalet lokalkontor, anställda och de anställdas

⁵⁸ Kölln, 2014a.

⁵⁹ Kölln, 2014b.

lönenivåer är alla faktorer som påverkas av tillgången på ekonomiska resurser. Det finns i huvudsak tre inkomstkällor för ett parti: medlemsavgifter, partibidrag och en tredje kategori som inkluderar donationer, fastighetstillgångar och värdepapper. De politiska partierna får återkommande kritik i media och politiska debatter för att de får partibidrag. Det är partierna själva som bestämmer partibidragens omfattning. Den vanligaste kritiken handlar därför om att partierna gemensamt beslutat att frigöra sig från behovet av privata finansieringskällor, såsom medlemsavgifter, till förmån för mer lättillgängliga inkomstkällor från staten.

Medlemsavgifterna utgjorde tidigare den primära inkomstkällan för partierna, precis som de fortfarande gör i de flesta andra föreningar. I och med de senaste årens modernisering av politiken, bl.a. i form av ökad professionalisering, räcker medlemsavgifterna inte längre till för att finansiera de politiska partiernas utgifter. Partibidraget fyller då denna lucka. Kritik har lyfts mot att pengar spelar en så stor roll i valrörelsen. I stället hävdas det att valet bör grundas på en fri och rättvis konkurrens mellan olika politiska förslag.⁶⁰ Då partibidraget är utformat med ansatsen att eliminera finansiella ojämlikheter mellan partierna kan det dock argumenteras att bidraget påverkar demokratin positivt.

Idag har nästan alla västerländska demokratier någon form av ekonomiskt stöd för politiska partier, och bidragsnivån ökar vanligtvis med tiden.⁶¹ Detta innebär alltså att de politiska partierna i Europa i allt större utsträckning finansieras av staten. I Sverige infördes partistödet 1965.⁶² År 2010 finansierades 37 procent av verksamheten på Socialdemokraternas huvudkontor av staten. För Moderaterna var finansieringsgraden ännu högre då partistödet finansierade ca 65 procent av huvudkontorets verksamhet.⁶³ Dessa två exempel visar inte bara att staten ger ett väsentligt stöd till partiorganisatoriskt arbete i Sverige. De illustrerar också att det finns en väsentlig skillnad mellan partier. Storleken på partiernas intäkter från medlemsavgifter och donationer påverkar naturligtvis hur stor andel av partistödet som utgör av den totala inkomsten för respektive parti.

⁶⁰ Norris, 2004.

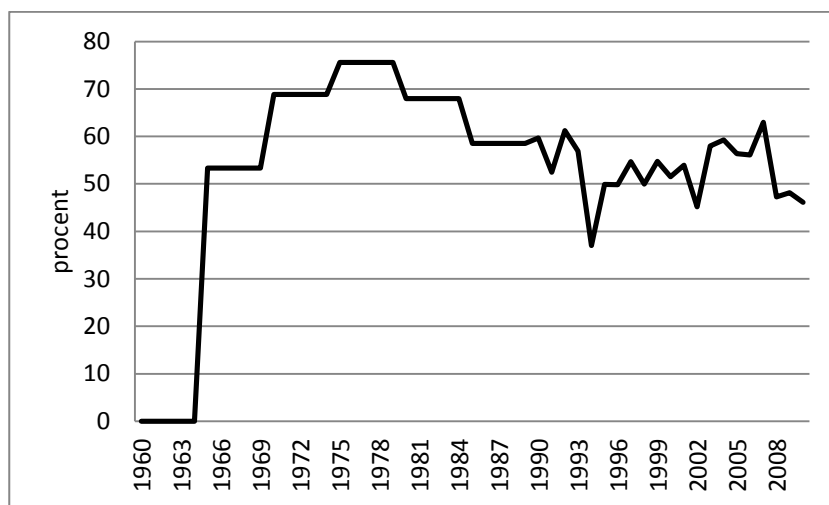
⁶¹ van Biezen, 2009.

⁶² Erlingsson et al., kommande.

⁶³ Köln, 2014a.

Det ekonomiska stödet till de politiska partierna i andra europeiska länder påminner om det svenska. Det svenska partistödet utmärker sig dock på så vis att det har finansierat en relativt stabil andel av partiernas verksamhet under de senaste decennierna. Sedan partistödet introducerades har den genomsnittliga finansieringsgraden legat omkring 50 procent (se figur 5.1 nedan). De svenska partierna har därmed under en längre tid lyckats med att få ihop finansieringen av sin verksamhet även genom andra inkomstkällor.

Figur 5.1. Partistödet som genomsnittlig andel av svenska partiers intäkter

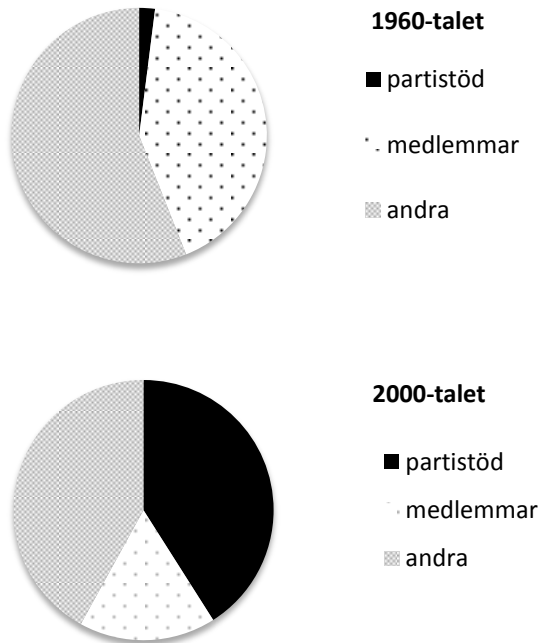

Källa: Erlingsson, Kölln och Öhberg, kommande

I ett jämförande perspektiv har partierna i övriga Europa blivit mer beroende av partistöd över tid. Figur 5.2 visar den genomsnittliga fördelningen mellan partiernas inkomstkällor under två skilda decennier. Den övre cirkeln visar hur stor andel av den totala inkomsten som de olika inkomstkällorna utgjorde under 1960-talet, medan den nedre visar 2000-talets fördelning. Det framgår tydligt att partistödets andel av partiernas inkomster ökat kraftigt med tiden. Partistödet utgjorde i genomsnitt 2,4 procent av de europeiska ländernas inkomster under 1960-talet. Motsvarande siffra under 2000-talet var 41 procent. Att intäkterna från medlemsavgifter över lag har minskat från 42,13 procent till 17

procent under samma tid är inte förvånande. Andelen övriga inkomstkällor har varit förhållandevis stabil över tid.

Figur 5.2 Genomsnittlig fördelning av europeiska partiers inkomstkällor

Källa: Kölln, 2014a

Utvecklingen kan också fångas i procent. Förändringen i den genomsnittliga andelen partistöd mellan 1960- och 2000-talet motsvarar en ökning med 1593 procent. Förändringen för medlemsavgifter som inkomstkälla mellan 1960- och 2000-talet innebär istället en 59-procentig minskning.

Statistisk analys visar att ju färre medlemmar ett parti har, desto högre är statens finansieringsgrad.⁶⁴ Statens ökade finansiering kan därmed ses som en direkt följd av nedgången i antalet medlemmar. Utvecklingen är en innovativ reaktion. Partierna har gemensamt

⁶⁴ Kölln, 2014b; Kölln, 2015.

ökat inkomsterna från staten i syfte att väga upp den förlorade inkomsten från medlemsavgifter.

Även andra aspekter av partiernas ekonomi har förändrats över tid. Som tidigare antytts har politiska kampanjer blivit allt mer professionella och därmed också dyrare. En granskning av partiernas genomsnittliga kostnader visar att de var 467 procent högre under 2000-talet än under 1960-talet. De genomsnittliga intäkterna har däremot bara ökat med 72 procent under samma tidsperiod. Jämförelsen väcker frågor om den ekonomiska situationen för partierna. Kunde partier på 1960-talet spara en massa pengar? Är partier idag ständigt i skuld?

Den ovan beskrivna utvecklingen är bara delvis en direkt reaktion på det minskade antalet medlemmar.⁶⁵ En minskning av medlemsbasens storlek har nämligen ingen effekt på partiernas inkomstnivå eftersom partistödet jämnar ut nivån. Det påverkar däremot kostnaderna. Den statistiska analysen visar att ett färre antal medlemmar ökar ett partis kostnader. Detta är logiskt med tanke på de funktioner som medlemmarna har. Med färre antal medlemmar som sätter upp affischer, delar ut flygblad eller utför andra ideella tjänster för partiet ökar partiets behov av att köpa in dessa tjänster. Ökade utgifter motsvarar återigen en innovativ strategi gentemot nedgången i medlemskapet. Partierna tycks ha investerat pengar för att upprätthålla sin aktivitetsnivå istället för att skala ned sin verksamhet. Analysen avslöjar inte vad pengarna har använts till, men visar ändå att partierna hanterat nedgången i medlemskap med att spendera mer pengar.

Dessa resultat ger upphov till en blandad slutsats på det ekonomiska området. Det sjunkande medlemsantalet fick partierna att reagera innovativt på området för inkomststrukturen och även vad gäller utgifter. Partierna förlitar sig i större utsträckning på partistöd idag och spenderar också mer pengar än tidigare. Å andra sidan har det sjunkande antalet medlemmar, och därmed färre inbetalade medlemsavgifter, inte direkt påverkat de totala partiintäkterna. På det området visar resultaten inte några effekter.

⁶⁵ Kölln, 2014b.

6 Partiernas framtida utveckling och förhållande till samhällsförändringar

De politiska partiernas blandade reaktioner på det sjunkande antalet medlemmar visar att det finns tendenser till konservativa överlevnadsstrategier. Det innovativa beteendet är dock mer vanligt. På många områden har partierna expanderat sin verksamhet och sina resurser.

Det är uppenbart att den proaktiva strategin varit framgångsrik i flera avseenden. De ovan presenterade resultaten kring representationen och mobiliseringen inom partier i Sverige visar exempelvis att partimedlemmar har blivit mer representativa för väljarna över tid. Detta trots att antalet medlemmar sjunkit drastiskt. I undersökningen har jag även kunnat fastställa att storleken på medlemsbasen kan förklara en betydande del av partiernas valresultat. Den förklarade andelen är dock lägre idag än vad den brukade vara. De svenska partierna är fortsättningsvis ganska välförankrade i samhället, men behöver idag använda fler metoder för att mobilisera väljarna än tidigare. Partierna är framgångsrika i detta anseende, vilket det stabila och höga valdeltagandet i Sverige bekräftar.

Politiska partier i andra länder verkar även de anpassat sig till samhällsutvecklingen på ett framgångsrikt sätt. Det har inte skett några större strukturella förändringar i det europeiska partisystemet,⁶⁶ bortsett från uppkomsten av och framgången hos ett antal nya partier. Valframgångar kan därmed uppnås även med ett lägre antal medlemmar. Det är kanske snarare

⁶⁶ se Klingemann, 2005.

engagemangsnivån bland partimedlemmarna än summan av partimedlemmar som är avgörande, något som forskningen om lokala politiker i Sverige också antytt.⁶⁷ Exemplet med holländska Frihetspartiet, PVV, visar dessutom att valframgångar är möjliga med bara en enda partimedlem.

Ett politiskt deltagande i partierna är dock fortsatt önskvärt av flera skäl. Medlemmar uppfyller en mängd olika funktioner och uppgifter för partierna som måste tas över av andra när medlemsbasens storlek minskar. Ett stort antal medlemmar ses dessutom som något positivt för demokratin. Politiskt engagemang och delaktighet ökar förtroendet för demokratin och gör de politiska besluten mer legitima. Medlemskap i politiska partier är på så vis en viktig form av politiskt deltagande. Som sagt är medlemmar också bra kommunikatörer av politiska idéer eller förslag. De kan mobilisera stödet bland vanliga medborgare.

Att storleken på partiernas medlemsbaser ska öka till nivåer motsvarande de på 1980-talet inom en snar framtid är inte särskilt troligt. De ovan nämnda orsakerna till medlemsminskningen är strukturella, dvs. effekter av olika samhällsförändringar. Det betyder dock inte att partierna så småningom kommer att stå helt utan medlemmar. Det innebär inte heller att partierna kommer att vara mindre framgångsrika än vad de tidigare har varit. Snarare betyder det att partierna behöver anpassa sin organisation efter samhällsförändringarna och hitta nya och kreativa sätt att stimulera och fånga upp politiskt deltagande. Om de lyckas kommer de även fortsatt att framgångsrikt utgöra en kanal mellan de förtroendevalda och medborgare.

Det är mycket som tyder på att de politiska partierna i framtiden kommer att ta på sig rollen som väljarpartier snarare än medlemsbaserade organisationer, sannolikt genom att omdirigera sina resurser. Detta innebär att partiorganisationerna måste vara öppna för alla former av organisationsförändringar. De tidigare nämnda strukturella orsakerna till tappet i antalet medlemmar kan i sig visa vägen mot en första strategi. Medborgare är fortfarande politiskt engagerade. De är aktiva i lokala intressegrupper som har ett specifikt syfte och en platt organisation. Partier kan lära av det. De bör utveckla en öppen, transparent, mindre hierarkisk och

⁶⁷ Kokkonen och Karlsson, 2015.

lokalt orienterad organisation där politikerna kan diskutera särskilda frågor med sakkunniga och intresserade medborgare.

Nya sätt att organisera medborgarna

Några europeiska partier har redan visat hur en öppen struktur skulle kunna se ut i praktiken. Socialdemokraterna i Sverige införde exempelvis arbetsformen ”verksamhetstema” år 2011. Att arbeta med verksamhetstema innebär att partiet fokuserar på en specifik fråga både i sin reguljära verksamhet och genom särskilda satsningar. Denna typ av kampanjarbete förväntas leda till att partiet når särskilda målgrupper som ännu inte är medlemmar men som röstar på partiet. Kampanjerna suddar på så vis ut gränserna mellan medlemmar och icke-medlemmar. Kampanjarbetarna har i uppgift att rekrytera nya medlemmar, utveckla politiska förslag och skapa ett politiskt engagemang inom ett givet ämne. Genom sitt arbete skapar de kontaktytor mellan organisationer och andra aktörer och kan ge utlopp för synpunkter från aktivister, partimedlemmar och intresserade medborgare.⁶⁸

Det holländska liberala partiet, VVD, har i provinsen Limburg infört en liknande organisation. De arrangerar regelbundna möten kring relevanta politiska ämnen, till vilka talare från industrin, politiken och personer utanför partiet är inbjudna. Ett annat exempel är det norska vänsterpartiet, SV, som organiserade ett energipolitiskt nätverk som drevs bortom geografiska eller medlemskapsrelaterade gränser. Innan nätverket skapades genomfördes dock en omröstning inom medlemskåren för att få en uppfattning om partimedlemmarnas attityder.

Sociologen och filosofen Veit Bader välkomnar dessa och andra förändringar i partiernas organisation.⁶⁹ Utvecklingen tillåter, enligt honom, partieliten att sudda ut inte bara gränserna mot partimedlemmar, utan även gränserna mot medlemmar från andra organisationer på det sättet. De skulle till exempel kunna erbjuda och rekommendera sina medlemmar ytterligare medlemskap i andra frivilligorganisationer och sociala rörelser. Detta skulle leda

⁶⁸ Socialdemokraterna, 2011.

⁶⁹ Bader, 2014.

till att parallella debatter inom samma ämne integreras, och skulle ansluta den representativa, formella arenan som partipolitiken är med den icke-representativa och informella sfär som består av andra organisationer.

Utvecklingen påkallar även mer insyn i partiernas verksamhet. Det gröna partiet i Nederländerna, GL, är ett bra exempel på vad insyn i partipolitiken kan innebära. Den 13 september 2014, den nationella demokratidagen i Nederländerna, höll partiets huvudkontor i Utrecht ett ”öppet hus” och bjöd därmed in allmänheten att ta en titt på arbetet bakom kulisserna. Initiativet möjliggjorde en personlig kontakt mellan partiet och medborgare och kan kanske öka öppenheten, tilliten och förtroendet.

Som redan nämnts i inledningen visar forskningen att medborgarna fortfarande engagerar sig politiskt, men att de inte längre väljer partier som plattform för engagemanget. Som jag hävdar i en annan publikation kan partierna hitta sätt att möta den engagerade medborgaren där denne vistas och genom diskussioner om lokalt relevanta frågor återvinna förtroendet.⁷⁰ Den lokala politiken uppfattas ofta som mer konkret än den nationella. Resultat presenterade i den här studien visar dock att partierna systematiskt drar sig tillbaka från den lokala arenan genom att skära ner på antalet lokalkontor. Därmed finns det en risk att politiken blir något som bara utspelar sig på nationell nivå. Dessutom kan det resultera i att partierna endast är synliga för medborgarna under valrörelserna. Medborgare med politiskt intresse, entusiasm och vilja att delta lämnas otillfredsställda av ett osynligt partiväsende. De kommer då antingen välja andra vägar för engagemang, möjligtvis i det civila samhället eller andra plattformar för lokala frågor, eller inte engagera sig politiskt alls.

Vad gäller politiskt engagemang och deltagande har partiväsendet en klar fördel då de är en naturlig del av det politiska beslutsfattandet. Icke partibundna organisationer har inte samma förutsättningar att vara inflytelserika i de frågor som de driver. Partierna skulle kunna bli mer proaktiva genom att aktivt försöka fånga och driva medborgarnas intressen. Ett första steg i denna riktning skulle vara att utöka partiernas lokala närvaro i stället för att minska den.

⁷⁰ se Kölln och Aarts, 2014.

Många partier har också ökat graden av intern partidemokrati för att ge sina medlemmar en starkare röst. Detta kan vara en hållbar strategi för att förhindra fortsatta medlemstapp. Om man frågar partimedlemmar så är den interna demokratin och medlemsinflytandet viktigt. I samarbete med nästan alla svenska partier (Feministiskt initiativ, Folkpartiet, Kristdemokraterna, Miljöpartiet, Moderaterna, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet) och i samband med 2014 års Demokratiutredning utfördes den första enkäten till partimedlemmar i Sverige. Totalt svarade mer än 10 000 partimedlemmar i maj och juni 2015 på en webb-enkät. Tabell 6.1 nedan visar hur medlemmarna svarade på tre frågor gällande hur ett parti kan organisera och involvera medlemmarna i sina beslutprocesser.

Tabell.3 Partimedlemmars åsikter gällande inflytande i partiets beslutprocess

	Instämmer inte (alls)	Varken eller	Instämmer (helt och hållet)
Det är bra om alla medlemmar får rösta i valet av partiledare	22,70% (2277)	15,79% (1584)	61,50% (6169)
Vanliga medlemmar som jag borde spela en större roll i framtagandet av de nationella valplattformarna	15,27% (1510)	32,54% (3218)	52,20% (5162)
De viktigaste besluten bör tas direkt av alla medlemmar	34,88% (3465)	24,76% (2460)	40,35% (4009)

Resultaten visar att medlemmarna önskar att de hade större inflytande men de visar också att medlemmar respekterar en hierarkisk organiseringsform. Mer än 60 procent av de intervjuade medlemmarna tycker att det är bra om alla medlemmar får rösta i valet av partiledare, jämfört med bara 23 procent som inte tycker det är ett bra förslag. Dessutom önskar fler än hälften av de intervjuade medlemmarna att de skulle spela en större roll i framtagandet av de nationella valplattformarna. Samtidigt är medlemmarnas åsikter mer jämnt fördelade gällande frågan om huruvida de viktigaste besluten bör fattas direkt av dem.

Eftersom partieliterna inte alltid är bekväma med direkta omröstningar om kandidater eller partiledare måste olika former av politiskt deltagande inom partierna utvecklas. Att få en uppfattning av sitt partis medlemmars åsikter genom att använda sig av

enkätundersökningar och fokusgrupper är numera relativt billigt och det kan ha en positiv effekt på de medlemmar som deltar. Om en medlem blir tillfrågad om sin åsikt känner denne sig kanske mer uppskattad och mindre som en i mängden. Dessutom skulle den politiska eliten få viktiga tips och förslag på vad partimedlemmarna, och i längden vanliga medborgare, önskar och behöver. Detta kan också leda till att partiet bättre representerar medlemmarnas åsikter och därmed kan partiets politik stärkas. Den interna partidemokratin bör således inte ses som ett verktyg endast utformat för att begränsa elitstyret och bemyndiga medlemmarna; en ökad partidemokrati kan faktiskt skapa legitimitet för den politiska ledningen och samtidigt få medlemmarna att känna sig viktiga.

De ovanstående förslagen kräver att de politiska partierna reformerar sig själva. Dagens partier, som är baserade på en partimodell med en stor mängd medlemmar⁷¹, är förmodligen inte tillräckligt flexibla för att möta de förändrade kraven på förutsättningar för engagemang från väljare och medlemmar.⁷² Partierna måste skapa moderna, platta, lokala och flexibla organisationer i syfte att förhindra sjunkande medlemsantal och lindra den redan existerande förlustens framtida konsekvenser. Detta är viktigt både för partiets interna funktioner men också för partiernas externa relationer med andra politiska organisationer, vetenskap och industri.

⁷¹ Bolleyer, 2009.

⁷² Se Katz och Mair, 1995.

Referenser

- Aarts, K. och Wessels, B. (2005). "Electoral turnout". In: J. Thomassen (ed.) *The European Voter: A Comparative Study of Modern Democracies*, Oxford: Oxford University Press.
- Allern, E. H., Aylott, N., & Christiansen, F. J. (2007). Social Democrats and trade unions in Scandinavia: The decline and persistence of institutional relationships. *European Journal of Political Research*, 46, 607–635.
- Aylott, N. och Bolin, N. (kommande). "Polarising Pluralism: The Swedish Parliamentary Election of September 2014". *West European Politics*. Online first.
- Bader, V. (2014). "Crisis of political parties and representative democracies: rethinking parties in associational, experimentalist governance". *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 17, 350-376.
- Beck, P.A. (1984). "Patterns of dealignment". In: R.J. Dalton, S.C. Flanagan och P.A. Beck (eds.) *Electoral change in advanced industrial democracies: realignment or dealignment?* Princeton: Princeton University Press.
- Bengtsson, Å., Hansen, K. M., Harðarson, Ó. P., Narud, H. M., & Oscarsson, H. (2014). *The Nordic Voter: Myths of Exceptionalism*. Colchester: ECPR Press.
- Bolleyer, N. (2009). Inside the cartel party: party organisation in government and opposition. *Political Studies*, 57, 559–579.
- Dalton, R.J. (2006). *Citizen Politics: Public Opinion and Political Parties in Advanced Industrial Democracies*. Washington: CQ Press.

- Dalton, R.J., Beck, P.A., och Flanagan, S.C. (1984). "Electoral Change in Advanced Industrial Democracies". In: R.J. Dalton, S.C. Flanagan och P.A. Beck (eds.) *Electoral Change in Advanced Industrial Democracies: Realignment or dealignment?* Princeton: Princeton University Press.
- Dalton, R.J., McAllister, I. och Wattenberg, M. (2002). "Political Parties and their Publics". In: K.R. Luther och F. Müller-Rommel (eds.) *Political Parties in the New Europe: Political and analytical challenges*. Oxford: Oxford University Press.
- Dalton, R. J., & Wattenberg, M. P. (2000). Partisan Change and the Democratic Process. In R. J. Dalton & M. P. Wattenberg (eds.), *Parties without Partisans: Political Change in Advanced Industrial Democracies* (pp. 262–285). Oxford: Oxford University Press.
- Dalton, R.J. och Weldon, S.A. (2005). "Public Images of Political Parties: A Necessary Evil?" *West European Politics*, 28, 931-951.
- Erlingsson, G., Kölln, A. och Öhberg, P. (kommande). "The Party Organizations". In: J. Pierre (ed.) *The Oxford Handbook of Swedish Politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Erlingsson, G. och Persson, M. (2014). "Ingen partikris trots allt?" In: A. Bergström och Henrik Oscarsson (eds.) *Mittfåra & marginal*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.
- Farrell, D. M., & Webb, P. (2000). Political Parties as Campaign Organizations. In R. J. Dalton & M. P. Wattenberg (Eds.), *Parties without Partisans: Political Change in Advanced Industrial Democracies* (pp. 102–128). Oxford: Oxford University Press.
- Gunther, R. och Diamond, L. (2001). "Types and functions of parties". In: L. Diamond och R. Gunther (eds.) *Political parties and democracy*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Göteborgs universitet, SOM-institutet (2014). SUPER-RIKS-SOM 1986-2013 [datafil]. Göteborgs universitet, SOM-institutet [producent], 2013. Göteborg, Sverige: Svensk Nationell Datatjänst (SND) [distributör], 2014.
- Hooghe, M. och Dassonneville, R. (2014). "Party members as an electoral linking mechanism: An election forecasting model for

- political parties in Belgium, 1981-2010.” *Party Politics*, 20, 368-380.
- Inglehart, R. (1990). *Culture shift*. Princeton: Princeton University Press.
- Inglehart, R. (2007). “Postmaterialist values and the shift from survival to self-expression values”. In: R.J. Dalton och H. Klingemann (eds.) *The Oxford Handbook of Political Behavior*. Oxford: Oxford University Press.
- Jun, U. (2010). Politische Parteien als fragmentierte Organisationen: Eine Einführung. In U. Jun & B. Höhne (Eds.), *Parteien als fragmentierte Organisationen. Erfolgsbedingungen und Veränderungsprozesse* (Vol. 1, pp. 11–34). Opladen & Farmington Hills, MI: Verlag Barbara Budrich.
- International IDEA (2014). Voter Turnout Database [Online]. Available at: <http://www.idea.int/vt/>.
- Katz, R. (1990). “Party as linkage: A vestigial function?” *European Journal of Political Research*, 18, 143-161.
- Katz, R. och Mair, P. (1995). “Changing models of party organization and party democracy: The emergence of the cartel party”. *Party Politics*, 1, 5-28.
- Klingemann, H. (1995). “Party Positions and Voter Orientations”. In: H. Klingemann och D. Fuchs (eds.) *Citizens and the State*. Oxford: Oxford University Press.
- Klingemann, H. (2005). “Political Parties and Party Systems”. In: J. Thomassen (ed.) *The European Voter*. Oxford: Oxford University Press.
- Kokkonen, A. och Karlsson, D. (2015). “The Friendly Solution to the Descriptive Representation Dilemma”. Paper presented at the MOD Workshop, 25/03/2015, University of Gothenburg.
- Kölln, A. (2014a). “The Party Organisation Dataset, 1960-2010”, Enschede: University of Twente.
- Kölln, A. (2014b). “Party Decline and Response: The effects of membership decline on party organisations in Western Europe, 1960-2010”, Enschede: University of Twente.

- Kölln, A. (2015). The effects of membership decline on party organisations in Europe. *European Journal of Political Research*. doi:10.3990/1/9789036536165
- Kölln, A. och Aarts, K. (2014). "Een campagne zo nu end an is niet genoeg" *De Twentsche Courant Tubantia*. 22/02/2014.
- Kölln, A. (kommande). "Party membership in Europe: Testing party-level explanations of decline", *Party Politics*, online first.
- Linz, J.J. (2002). "Parties in Contemporary Democracies: Problems and paradoxes. In: J.R. Montero och J.J. Linz (eds.) *Political Parties: Old concepts and new challenges*. Oxford: Oxford University Press.
- Lipset, S.M. och Rokkan, S. (1967). "Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives". New York: The Free Press.
- Luther, K.R. och Müller-Rommel, F. (eds.) (2002). "Political Parties in the New Europe: Political and analytical challenges. Oxford: Oxford University Press.
- Mair, P. och van Biezen, I. (2001). "Party membership in twenty European democracies, 1980-2000", *Party Politics*, 7, 5-21.
- Mone, M.A., McKinley, W. och Barker, V.L. (1998). "Organizational Decline and Innovation: A Contingency Framework." *The Academy of Management Review*, 23, 115-132.
- Norris, P. (2004). *Building political parties: Reforming legal regulations and internal rules*. Stockholm: International IDEA.
- Scarrow, S. (1996). *Parties and their members*. Oxford: Oxford University Press.
- Scarrow, S. (2000). "Parties without members? Party Organizations in a Changing Electoral Environment". In: R.J. Dalton och M. Wattenberg (eds.) *Parties without partisans*. Oxford: Oxford University Press.
- Scarrow, S. och Gezgor, B. (2010). "Declining memberships, changing members? European political party members in a new era" *Party Politics*, 16, 823-843.
- Scarrow, S., Webb, P. och Farrell, D.M. (2000). "From Social Integration to Electoral Contestation: The changing distribution of power within political parties". In: R.J. Dalton

- och M. Wattenberg (eds.) *Parties without partisans*. Oxford: Oxford University Press.
- Schmitter, P.C. (2001). "Parties are not what they once were." In: L. Diamond och R. Gunther (eds.) *Political parties and democracy*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Socialdemokraterna (2011). "Verksamhetsberättelse 2011", Stockholm.
- Van Biezen, I. (2009). "Party Law in Modern Europe" [Online]. Leiden. Available: <http://www.partylaw.leidenuniv.nl/>
- Webb, P. (2002). "Conclusion: Political parties and democratic control in advanced industrial democracies". In: P. Webb, D. Farrell och I. Holliday (eds.) *Political parties in advanced industrial democracies*. Oxford: Oxford University Press.
- Webb, P., & Kolodny, R. (2006). Professional staff in political parties. In R. S. Katz & W. Crotty (Eds.), *Handbook of Party Politics* (pp. 337–347). London: SAGE.
- Widfeldt, A. (1995). "Party membership and party representativeness." In: H. Klingemann och D. Fuchs (eds.) *Citizens and the State*, Oxford: Oxford University Press.
- Widfeldt, A. (1997). "Linking Parties with People? Party membership in Sweden 1960-1997", Göteborg: Göteborgs universitet.
- Wiesendahl, E. (1998). *Parteien in Perspektive*. Opladen: Westdeutscher Verlag.